

MIREIA BLANCH, ESCOLA UNIVERSITÀRIA ERAM

Valls d'Olot

La unitat de paisatge valls d'Olot, que s'estén per les comarques de la Garrotxa, Pla de l'Estany i Ripollès, és una regió volcànica única a la península Ibèrica, amb més de quaranta cons volcànics recoberts de vegetació.

Reportatge d'El Temps

El paisatge de les valls d'Olot és eminentment forestal amb una coberta principal que s'estén pels vessants muntanyosos i gaudeix de dues grans masses boscoses gairebé contínues, el massís de Sant Julià del Mont i les serres adjacents, i la gran massa vertebrada per la dorsal orogràfica de les serres de Marboleny, el Corb, Colltort i Finestres. L'alzinar muntanyenc, bosc de transició cap als boscos caducifolis, és molt abundant, i també són força extenses les rouredes i els boscos mixtos de roure pènel, freixe, auró blanc i til·ler, que es troben al pla d'Olot i creixen sobre basalts. Als sectors obacs de les serres més importants, i sobre substrats més aviat secs, es desen-

volupen les fagedes amb boix; a part de les fagedes acidòfiles, com la d'en Jordà, que es fan sobre basalts i gredes, en llocs planers.

A les zones més planeres predomina l'espai agrícola dedicat, fonamentalment, al cultiu de farratges i cereals farratgers per a l'especialització bovina. Les dinàmiques urbanístiques i de millora de la xarxa viària s'estan traduint en un procés de fragmentació d'aquest sòl agrari i en la generació d'uns espais intersticials que s'abandonen i passen a ser erms. El sòl agrari perd superfície a la perifèria de l'àrea urbana d'Olot i al voltant de les principals infraestructures, tot i que l'elevada fertilitat de la major part dels sòls i una orografia sense accidents

en el relleu són variables que juguen a favor del seu manteniment futur.

Les explotacions de bestiar extensiu que encara persisteixen es troben localitzades a la muntanya mitjana i alta, mentre que les explotacions de bestiar establut són a la plana. Resulten clarament identificables pels coberts de construcció recent, sovint amb estructures prefabricades, que es basteixen a tocar dels masos centenaris.

Als replans menors, més ondulats, com a l'altiplà basàltic de Batet de la Serra, és on es localitzen les mostres més reeixides d'un paisatge en mosaic força equilibrat entre boscos, conreus, prats i pastures, entreteixits per una valuosa xarxa de camins, vorejats, en molts casos, per murs de pedra volcànica i pels masos mateixos. Un altre indret on també es manifesta aquesta combinació és als cons volcànics, amb uns vessants forestals i uns fons de cràter ocupats per herbassars o prats.

A les àrees planeres és on es concentra gairebé la totalitat dels espais urbanitzats de la unitat. El paisatge urbà recull els trets de l'organització territorial que té l'origen en la creació de les par-ròiques rurals o les fortificacions medievals, algunes de les quals donen lloc als nuclis urbans històrics més importants com són els casos de Santa Pau i Besalú. Els nuclis més petits o veinats romanen sense gaires canvis, amb l'església i els pocs edificis o masos que s'anaren formant al voltant. Els de mida mitjana o gran disposen de trames de carrers més o menys perllongades, a les quals, sovint, s'han afegit eixamples de cases unifamiliars, i han creat, així, estructures urbanes poc ordenades i han deixat espais intersticials agrícoles que encara es mantenen sense edificar, com a Sant Feliu de Pallerols o a les Preses.

Per altra banda, la ciutat d'Olot configura un paisatge urbà consolidat, suma dels creixements que s'han anat succeint des de l'Edat Mitjana. La seva expansió s'ha produït en totes direccions estenent-se per on millor permetia l'orografia i per on s'han traçat les vies de comunicació i les seves ampliacions: carreteres cap a Castellfollit, cap a Amer, cap a Riudaura o cap a Ripoll. Avui dia, la tipologia de construccions apreciable és ben diversa, i amb àrees en què els espais agrícoles i els espais edificats es barregen sense tenir una estructura gaire cla-

La fageda d'en Jordà, a l'esquerra, és un bosc de mida reduïda però molt singular. A sota, vista d'Olot des del volcà Montsacopa, on es pot observar el barri de Montolivet, format per cases blanques situades resseguint la topografia del volcà homònim

OBSERVATORI DEL PAISATGE

ra. També cal mencionar els polígons industrials perifèrics, amb grans naus que s'aixequen a tocar de les vies de comunicació i prop dels seus enllaços.

L'ampliació de la xarxa viària en els darrers temps ha suposat un procés de transformació del paisatge de les valls d'Olot.

Els valors del paisatge

L'element cabdal des de la perspectiva dels valors naturals i ecològics l'aporta el vulcanisme de la zona, que ha llegat testimonis excepcionals que no es repeteixen a la península Ibèrica. Aquest fet va afavorir que l'any 1982, la Generalitat de Catalunya aprovés la Llei de protecció de la Zona Volcànica de la Garro-

xa i la declarés parc natural. El paisatge de les valls d'Olot ha servit com a font d'inspiració per a l'obra de diversos pintors i literats. El paisatge volcànic format per cràters, colades basàltiques o gredes també ha estat font d'inspiració de mites i llegendes fantasmioses i, fins i tot, sobrenaturals que s'han transmès oralment, generació rere generació fins a ser aplegades per escrit.

Cal esmentar també les potencialitats ecològiques del riu Fluvià, el curs alt del qual discorre per les valls d'Olot. L'interès d'aquest eix ecològic és divers. D'una banda, és l'únic gran riu de Catalunya que no presenta, en el seu recorregut, cap gran embassament, cosa que facilita el seu paper de connector ecològic.

EL MIRADOR

EL VOLCÀ MONTSACOPA

El mirador del volcà Montsacopa, que es troba a l'interior d'Olot, és molt accessible i permet gaudir d'una perspectiva completa de la ciutat així com dels edificis volcànics i les serres que la flanquegen. El camí que voreja el cràter per la part superior facilita una visió de 360 graus.

De l'altra, la funció connectora va molt més enllà dels límits de les valls d'Olot, per tal com el riu recorre, també, el nord del Pla de l'Estany i la plana empordanesa.

MIREIA BLANCH, ESCOLA UNIVERSITÀRIA ERAM

sa, i posa en contacte els espais muntanyencs i/o forestals de l'interior amb els espais litorals associats als Aiguamolls de l'Empordà. El pas del riu pot ajudar a disminuir l'efecte barrera que representen les diferents infraestructures viàries.

Als entorns fluvials els efectes estètics es multipliquen pel joc que s'estableix entre les làmines d'aigua i una vegetació esponerosa com és la de ribera. A part dels salts naturals i de les gorges, l'existència de velles rescloses molineres ha redundat en la creació d'algunes d'aquestes làmines, que algunes vegades s'aprofiten per al bany.

La modèlica distribució del sòl en

conreus, pastures, boscos, l'emplaçament de l'habitatge rural, com a resultat d'un assenyat aprofitament agropecuari i forestal, a més a més de la petjada que

ha deixat el vulcanisme, contribueixen al fet que no siguin pocs els valors estètics del paisatge de les valls d'Olot. Aquests valors són potenciats per l'aspecte ordenat, equilibrat i serè dels indrets on es dona aquesta combina-

ció d'usos. El contrast i la plasticitat del paisatge, amb les seves formes, els seus colors i les seves textures és un element que cal tenir ben present des de la perspectiva estètica. Els vestigis del vulcanisme, amb les morfologies que descriuen els cons dels cràters i les cingleres basàltiques prismàtiques, configuren una composició única entre els paisatges de la península Ibèrica. Així, la combinació entre els plans conreats que envolten els cons volcànics arbrats, la rotació en els conreus que contenen, les sinuoses feixes que s'ajusten a les corbes de nivell i uns fons de cràter amb prats o herbassars presenten una gran bellesa.

No es pot deixar de mencionar aquí l'efecte estètic i visual que genera l'arquitectura del nucli urbà de Castellfollit de la Roca, encimbellat sobre el més gran dels cingles basàltics de l'àrea, i que queda verticalment retallat entre el Fluvià i el Turonell. També cal esmentar el conjunt monumental de Besalú o la singular restauració del volcà Crosat, mereixedora d'un premi FAD l'any 1994, que va convertir aquest indret en un dels atractius principals de la zona volcànica.

No causa una sensació més minsa la contemplació, des d'una altura suficient, de la vall d'en Bas, amb la geometria que dibuixen les parcel·les dels camps,

SABIES QUE...

PAISATGE, ECONOMIA I EMPRESA

El paisatge és cada cop més una peça clau del desenvolupament local i un recurs econòmic de primer ordre, i no sols per a sectors que en viuen directament, com el turístic o el vitivinícola. Hi ha un munt d'iniciatives innovadores i emprenedores que són capaces de generar ocupació i que troben en el paisatge la seva font d'inspiració. D'altra banda, moltes empreses decideixen localitzar-se en un territori determinat –i no en un altre– perquè el seu paisatge dota de contingut i significació el seu producte. Aquestes empreses són les primeres interessades a vetllar pel manteniment i la millora de la qualitat i singularitat del paisatge en el qual s'insereixen, perquè els atorga un valor afegit molt difícil de reemplaçar. Cada cop és més evident, per tant, el potencial competitiu i d'atracció d'oportunitats de negoci i empenedoria que té el paisatge, sempre que no s'hagi banalitzat ni hagi perdut la seva identitat. I això val tant per a l'economia convencional com per als sectors econòmics alternatius. Uns i altres seran presents en el seminari internacional "Paisatge, economia i empresa" organitzat per l'Observatori del Paisatge i que se celebrarà al Museu Marítim de Barcelona el 26 i 27 de novembre. S'aprofitarà l'ocasió per comparar diverses experiències europees en la matèria, així com també per endinsar-se en les enormes possibilitats que ofereixen la cooperació pública i privada i el mecenatge en aquest terreny.

A l'esquerra, el Croscat, el volcà amb el con més gran de la península Ibèrica. El cingle de Castellfollit de la Roca (al centre) és una de les estructures geomorfològiques més singulars de les Comarques Gironines. La vila vella de Santa Pau (asota) conserva el traçat original dels carrers i té edificis arquitectònics destacables com l'església de Santa Maria, la plaça porxada i el castell, aixecat al punt més alt del poble.

RAQUEL REAL, ESCOLA UNIVERSITARIA ERAM

la xarxa reticular de camins que l'estructuren i el serpenteig incessant del Fluvià, que s'insinua per la vegetació de ribera que s'estén al llarg dels seus marges. L'efecte s'intensifica pels poblets de la vall, amb els campanars de les esglésies, els carrerons i les seves balconades, com succeeix al Mallol o als Hostalets, o a les balconades de fusta del carrer de Teixeda, on pengen panotxes de blat de moro i testos de geranis, que proporcionen un aire harmònic i enlluernador. És un dels carrers més retratats i coneguts de les valls d'Olot. Destaquen també els fons escènics del Puigsacalm, Santa Magdalena i els plans de Falgars.

L'ocupació i l'activitat humanes que al llarg dels segles s'han produït sobre el territori han conferit al paisatge uns valors històrics. Hi ha un patrimoni construït que utilitza la matèria primera local i que arriba a perfilar elements identificables del paisatge. La roca volcànica s'ha emprat per a l'edificació de cases i masies, per a cabanes de pastors i murs de pedra seca. Hi ha conjunts arquitectònics edificats amb roca volcànica que tenen un valor monumental elevat i que són punts de referència en el paisatge de la zona. Així, la vila vella de Santa Pau i Hostalets d'en Bas estan declarats conjunts històrico-artístics. El conjunt patrimonial de Besalú també és molt des-

tacable. L'esplendor de la ciutat comtal s'ha plasmat en els carrers i en els monuments civils i religiosos. És un dels conjunts medievals més interessants i ben conservats de Catalunya.

Des de la perspectiva arquitectònica no es poden oblidar les edificacions disperses que solquen el paisatge de les valls d'Olot: des de les esglésies de petits nuclis rurals fins als masos tant de la plana com dels vessants muntanyosos. Uns elements que no es poden deixar de mencionar són el reguitzell d'ermites, capelles, oratoris, petites fortificacions i torres. Sovint s'emporten en llocs amb grans perspectives visuals i que, per tant, estan molt interioritzats en la visualització del paisatge de les valls d'Olot. Els casos més coneguts serien els de l'ermita de Santa Margarida, al centre del cràter del volcà del mateix nom; l'ermita de Sant Francesc i les fortificacions del cràter del volcà Montsacopa; Sant Miquel del Mont, al cim de la serra homònima o el santuari del Cós.

El ric paisatge de les valls d'Olot no s'entendria sense les activitats productives que s'hi han practicat al llarg del temps i que confereixen a determinats paisatges uns valors productius especials. Les activitats agrícoles i ramaderes han estat i són fonamentals, i l'àmbit en què això té una plasmació més directa és

la vall d'en Bas, espai d'interès agrari que disposa d'una de les terres més fèrtils de tot Catalunya.

La singularitat i la riquesa dels paisatges de les valls d'Olot contribueixen a augmentar la dimensió dels seus valors simbòlics i identitaris i a cridar l'atenció d'aquells qui els perceben des de les experiències més diverses. Conjunts com el cràter de Santa Margarida, amb l'ermita al centre; la cinglera basàltica de Castellfollit de la Roca, amb l'arreglament de cases al capdamunt; el carrer de Teixeda, a Hostalets d'en Bas; el volcà Croscat; el volcà Montsacopa; els edificis modernistes de la ciutat d'Olot; el castell i recinte medieval de Santa Pau; la fageda d'en Jordà; el pont romànic de Besalú o el paratge de la Moixina, a Olot, són referents que identifiquen el paisatge de les valls d'Olot. •

La sèrie Paisatges de Catalunya es fa amb la col·laboració de l'Observatori del Paisatge i del Departament de Territori i Sostenibilitat

<http://www.catpaisatge.net/cat/catalegs.php>

Observatori del Paisatge

Generalitat de Catalunya